

Alisa Palombo

Violinista
IZ VENECIJE

PRIČA O VIVALDIJU

Prevela
Žermen Filipović

■ Laguna ■

Naslov originala

Alyssa Palombo

THE VIOLINIST OF VENICE

Copyright © 2015 by Alyssa Palombo

Published by arrangement with St. Martin's Press, LLC.

All rights reserved.

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

*Mojoj mami Debi Palombo, koja je sa mnom
prešla okean da bih mogla da ispričam ovu
priču i koja je uvek, uvek verovala.*

Sinfonia

Plamen. Tako pamtim Antonija Vivaldija – plamen njegove riđe kose, plamen sveća što je istrajno svetlucao oko njega dok je komponovao kasno noću, vatra koju bi u ognjištu zapalio po hladnoj, mračnoj zimi, crvenonarandžasti odsjaj što mu obasjava nagu kožu, strast s kojom je svirao violinu, takva strast da se ne bih iznenadila ni da su zaplamsali i žice i gudalo.

Muzika je jedinstvena strast; ona obuhvata, prožima, opse-da. Deliti tu strast s još nekim bićem znači uvećati je, stvoriti bliskost kakvoj ništa nije nalik.

Vivaldi je u moj život uneo vatru, strast, vrelinu. Postojalo je vreme kad sam – bez njega – bila sleđena; kad sam bila kao leš sahranjen u grob od leda.

A sad kad ga nema, svet je opet hladan. Ipak, Vivaldi nije nestao zauvek. Živi u muzici koju je napisao i u mojim uspo-menama. Ali sa zadovoljstvom koje donosi sećanje uvek, čini se, dolazi i bol; a ako sam nešto naučila živeći u Veneciji – u ovom divnom, neuporedivom gradu vode i maski i obmane – onda je to činjenica da i zadovoljstvo i bol moramo proživeti najbolje što umemo.

PRVI STAV

Il Prete Rosso

April–septembar 1710.

PRVO POGLAVLJE

Maestro

Gondola je nečujno sekla tamnu vodu kanala. Moj unajmljeni gondolijer primaknuo je čamac tik uza zid jedne zgrade duž vodenog puta da bi propustio drugi čamac.

„Ćao, Luka!“, doviknuo je drugom gondolijeru, a glas mu je odjeknuo usred uzanog kamenog kanala, pa sam se trgla.

Navukla sam kapuljaču još više na lice ne bih li ga sakri-la dok smo prolazili pored druge gondole.

Približili smo se mostu i opazila sam kamene stepenice što su vodile do ulice – *one ulice*. „Stanite“, rekla sam glasom koji je prigušila kapuljača. „Izaći ću ovde, *per favore*.“

Gondolijer je poslušao, privukao čamac stepeništu i stajalištu kako bih mogla da podignem skutove haljine i izađem, pa pružio ruku da mi pomogne. Stavila sam mu nekoliko novčića na dlan, na šta je klimnuo glavom. „*Grazie, signorina. Buona notte.*“

Krenula sam niz ulicu zagledajući kuće, tražeći onu gde je, pričalo se, stanovao čovek kome sam se uputila. Prešla sam most preko još jednog malog kanala u kojem je voda izgledala dovoljno duboka da proguta i moje tajne i mene i da ni od njih ni od mene ne ostane ni traga.

Našla sam je odmah iza mosta. Udahnula sam duboko, rasterujući poslednje tragove svoje napetosti, otvorila vrata i bez kucanja smelo zakoračila u kuću.

Nevelika prostorija u koju sam ušla delovala je još manja zbog nereda. Na nekoliko koraka ispred mene nalazio se sto prekriven listovima pergamenta od kojih su neki bili ispisani, neki prazni, a mnogi s notnim zapisima. Uz jedan zid stajalo je klavičembalo, jedva vidljivo ispod gomile papira. U prostoriji sam zapazila tri kutije za instrumente; svaka je delovala dovoljno velika da u nju stane violina ili možda viola d'amore. Upaljena svetiljka stajala je na stolu među papirima, a još jedna na pisaćem stolu uza zid meni zdesna. Te dve svetiljke, uz vatru što je u ognjištu, meni sleva, lagano gasnula, bile su jedini izvori svetlosti u mračnoj prostoriji.

Za pisaćim stolom, povijen nad listom pergamenta, s perom u ruci, sedeo je muškarac u naizgled iznošenom svešteničkom ruhu. Podigao je pogled, iznenađen, i tada sam prvi put mogla dobro da ga pogledam. Imao je kosu crvenu poput žara u ognjištu i krupne tamne oči, koje su se, kad me je opazio, zaustavile na mom licu, sužene od gneva nakon kojeg je usledila zbunjenost. Po onom što sam ranije čula, imao je tek trideset i koju godinu, ali je usled bolesti u detinjstvu i – ili sam makar ja tako pretpostavljala – nevolja kojima ga je život izložio, imao držanje starijeg čoveka. No ispod donekle ispijenog izgleda postojala je iskra živahnosti, vatre, zbog koje je ipak delovao privlačno.

„Ko ste vi? Šta hoćete?“ upitao je mršteći se dok je ustajao sa stolice.

Zakoračila sam napred sklanjajući kapuljaču s lica. „Tražim maestra Antonija Vivaldija“, odvrtila sam. „Čoveka koga zovu *il Prete Rosso*.“ Riđokosi Sveštenik.

„Hm“, frknuo je prezrivo. „Našli ste ga, mada ne znam zaslužujem li da me više nazivaju maestrom. Na kraju krajeva, otpustili su me.“

„Znam“, rekla sam. Čitava Venecija je znala da je pre godinu dana maestro Vivaldi udaljen, iz razloga uglavnom nepoznatih, sa svog položaja učitelja violine i kompozitora u *Pijeti*, domu za nahočad poznatom po svom veličanstvenom, isključivo ženskom orkestru i horu. Prošlu godinu je, nakon otpuštanja iz službe, proveo putujući po Evropi – ili se makar tako govorkalo. Čuvši da se vratio, iskoristila sam prvu priliku da ga potražim. „Mislila sam da biste, pošto trenutno nemate posao, bili voljni da uzmete privatnog učenika.“

Ponovo me je pogledao zaškiljivši. „Možda i bih“, rekao je.

Očigledno je očekivao da se cenkam. Usne su mi se blago izvile u osmeh kad sam zavukla ruku pod ogrtač i izvadila platnenu kesu otežalu od novčića. Približila sam se i pružila je maestru. Osetivši koliko je teška, razrogačio je oči, u kojima se ukazala neverica kad ju je otvorio i video koliko zlata ima u njoj.

„Verujem da će to biti dovoljno za prvi mesec mojih časova“, rekla sam, „kao i za vašu diskreciju.“

Ponovo me je pogledao. „Ko ste vi?“, upitao je opet. Kad mu odgovor nisam pružila odmah, nastavio je: „Ako ste u stanju da mi platite ovoliko, sebi sigurno možete priuštiti i da vam ovaj ili onaj namirisani, izveštačeni uobraženko dolazi u *palazzo* i podučava vas u udobnosti vašeg doma. Zašto ste došli ovamo – i to u pola noći – da me tražite?“

„To je prilično duga priča, *padre*“, odgovorila sam. „Dovoljno je reći da u čitavoj Veneciji nema boljeg violiniste od vas i zato sam se potrudila da vas pronađem.“

Namrštio se, nezadovoljan toliko neodređenim objašnjenjem, ali više nije navaljivao. „Želite, dakle, da naučite da svirate violinu?“, upitao je.

Potvrдно sam klimnula glavom. „Nekad sam svirala, pre mnogo godina...“ Zavrtela sam glavom. „Otada je prošlo veoma mnogo vremena.“ Pet godina, da budem precizna; pet godina otkako je moja majka preminula i sa sobom odnela svu muziku iz naše kuće.

Vivaldi je odsutno klimnuo glavom, a onda se okrenuo da uzme violinu i gudalo – za koje sam pretpostavila da pripadaju njemu – iz kutije koja se otvorena nalazila na podu pored pisaćeg stola. Pružio mi ih je. „Pokažite mi šta znate“, kazao je.

Oh, toliko je vremena prošlo otkako sam držala violinu u rukama, osećala glatko drvo pod prstima, udisala blagi miris laka. Nisam vežbala pre no što sam došla da vidim maestra smatrajući da je najbolje da ne iskušavam sudbinu pre no što on pristane da mi pomogne. Sklopila sam oči uživajući u ponovnom susretu sa starom prijateljicom koju, mislila sam, neću videti više nikad. Tada sam zasvirala.

Počela sam od najjednostavnijih skala – C-dur i a-mol. Prsti su mi bili kruti i nespretni na žicama, ali nakon što sam svaku skalu odsvirala dvaput, stare navike su se počele vraćati. Kad sam postala opuštenija, zasvirala sam jednostavnu ali lepu melodiju koju sam nekad svirala kao mlađa. Pamćenje mi nije bilo savršeno; na nekoliko mesta sam zaboravila pokoju notu i naprosto je preskakala idući ka sledećoj koju sam pamtila. Bilo je to daleko od zadivljujućeg, ali jedino sam se toga setila da odsviram. Kad sam stigla do kraja, počela sam ponovo, ovog puta improvizujući kako bih popravila delove koje sam zaboravila. Toliko sam bila opijena samom činjenicom da ponovo sviram violinu da sam potpuno zaboravila na Vivaldijevo prisustvo sve dok mi nije blago spustio ruku na rame da me zaustavi.

„Dobro“, rekao je, više sebi nego meni. „Dobro, uopšte nije loše. Vidim da imate urođenog dara. I svakako svirate sa strašću.“ Osmehnulo se, što mu je preobrazilo lice. „Podučaću vas. Pretpostavljam da imate svoj instrument?“

Potvrдно sam klimnula glavom misleći na netaknutu violinu koju sam ukrala iz sobe svog brata Klaudija. Dobio ju je na poklon i bila je najfinije izrade iako nikad nije svirao niti pokazao zanimanje da nauči. „Da, imam“, odgovorila sam. „Iako će mi biti... teško da je ovamo donosim.“

Maestro je na to odmahnuo rukom. „Imam jednu na kojoj možete da svirate. Želite, dakle, da ovamo dolazite na časove?“

„Da“, odgovorila sam brzo. „Da, ako vam to odgovara.“

„Vrlo dobro“, rekao je očiju sjajnih od ljubopitljivosti. „Možemo li onda prekosutra, oko podneva? Ako vam to odgovara?“

Razmislila sam načas. Možda bih tada mogla da se iskradem neopaženo. „Da, odgovara.“

„No pretpostavljam da mi nećete reći razloge koji iziskuju takvu diskreciju?“, upitao je.

Osmehnula sam se. „Kao što sam rekla, to je prilično duga priča, *padre*, i bolje da se ispriča nekom drugom prilikom.“
A možda i nikad.

„Razumem“, rekao je.

„Dakle, prekosutra“, kazala sam krenuvši prema vratima.

„Čekajte“, rekao je, pa sam zastala. „Smem li makar da znam vaše ime, sinjorina?“

Pogledala sam ga preko ramena. „Adrijana“, kazala sam. Nisam se usudila da mu kažem i prezime jer ga je mogao prepoznati; stoga sam, pre no što je mogao upitati još nešto, ponovo navukla kapuljaču na lice i izašla na poznoaprilsku kišu ostavljajući ga da misli šta mu je volja.

DRUGO POGLAVLJE

Allegro

Ona dva dana pre no što je trebalo da odem u kuću maestra Vivaldija na svoj prvi čas, trudila sam se da vežbam što sam više mogla, što, nažalost, nije bilo baš mnogo. Jutro posle pose- te maestru naredila sam svim slugama da se ne približavaju mojim odajama i da me ne uznemiravaju, tvrdeći da imam nenasnosnu glavobolju i da se moram odmarati u potpunoj tišini. Odglumila sam to s umećem dostojnim operске dive i poslu- šali su me, a to je jedino bilo važno. Kad sam se uverila da me niko neće čuti, bratovljevu violinu sam izvadila iz tajnog skrovišta ispod mog kreveta – što, priznajem, nije bilo baš maštovito rešenje – i svirala sve skale i razložene akorde koje sam znala. Prisilila sam sebe da ih sviram sve dok tehnički i tonski nisu bile savršene i tek sam onda sebi dozvolila da pređem na melodiju koju sam odsvirala maestru Vivaldiju.

Ne mogavši da upotrebim isti izgovor, narednog dana sam svaku priliku koristila da se zatvorim u svoju spavaću sobu i nečujno uvežbavam prstomet i promene pozicija. Onog za šta su mi kao detetu bile potrebne godine učenja brzo sam se prisetila kao da je znanje ležalo uspavano u mom umu i čekalo da ga opet prizovem.

Kad je došao dan moga časa, pretvarala sam se da opet imam glavobolju nakon što mi je služavka pomogla da se obučem i zamolila sam je da me tog popodneva više ne uznemirava. Čim je otišla, navukla sam ogrtač s kapuljačom i stavila karnevalsku polumasku od bele čipke – Uskrs je odavno prošao, a karneval se nastavio – i iskrala se iz svojih odaja. Oprezno sam za sobom zaključala vrata – srce mi je tuklo u grlu pri pomisli da bi moj otac mogao otkriti – i drhteći od straha, uzbuđena, spustila sam se sporednim stepeništem i izašla kroz stražnja vrata na ulicu koja se pružala uz *palazzo*. Nisam videla nikog i bila sam sigurna da niko nije video mene.

Možda sam bila bezumno hrabra, ali plamen koji je muzika rasplamsala u meni nisam mogla zanemariti strahujući da će me, jednom zapaljen, progutati.

Bila sam zahvalna što sam sebi ostavila dovoljno vremena da stignem do maestrove kuće jer sam usput nekoliko puta pogrešno skrenula. Bilo bi malo reći da je Venecija lavirint uzanih prolaza, ulica, mostova i malih kanala koji se račvaju od Velikog kanala. Nikad nisam izašla bez pratnje među običan narod i trebalo mi je vremena da se probijem kroz gomile ljudi koji su se gurali svuda oko mene idući na tržnice kod mosta Rijalto, na posao, na misu.

Prešla sam isti most kao i pre dve večeri, a danas je pod njim voda, jarkozelena poput dragulja, svetlucala obasjana suncem. Još je bilo isuviše rano doba godine da bi kanali i sve ono đubre u njima smrdeli, pa se u čitavom gradu mogao osetiti blagi miris mora.

Kad sam stigla, pokucala sam dvaput, pa tek onda ušla znajući da me on očekuje. Dok sam skidala masku, sišao je niz stepenice u stražnjem delu prostorije, ovog puta obučen u očuvaniju sveštenu odeždu. Neposlušna kosa mu je

bila uredno očešljana i na potiljku skupljena crnom uzicom. „Sinjorina Adrijana“, pozdravio me je uz osmeh. „S radošću sam očekivao današnji početak vašeg muzičkog obrazovanja.“

Maestro je očigledno bio mnogo ljubazniji kad mu kasno noću niko neočekivano ne bane u kuću, pomislila sam suvo. „Hvala vam za ljubazne reči, maestro“, rekla sam. „I ja sam s radošću očekivala ovaj dan.“

„Koliko imate vremena pre no što morate da odete?“, upitao je, ponešto nespretno.

„Moram se vratiti najkasnije za dva sata“, odgovorila sam.

„Vrlo dobro“, odvratio je. „Da počnemo, onda, kako bismo najbolje iskoristili vreme koje imamo na raspolaganju.“

Izneo je violinu koju mi je obećao da ću moći koristiti – nije bila onako dobra kao ona koju sam ukrala od svog brata, ali je bilo jasno da se na ovoj sviralo više – i stavio mi je u ruke. Započeo je zatraživši mi da sviram sve skale koje znam, što sam i učinila, zadovoljna da sam čak i za ono kratko vreme vežbanja uspela da se setim skoro svih. Posle skala prešli smo na razložene akorde, koje sam mogla da odsviram skoro savršeno, s izuzetkom nekoliko nota koje su bile malo više.

„Ne držite gudalo toliko čvrsto“, prekorio me je zaustavljajući me usred jednog razloženog akorda. Prstima je obuhvatio moje i nežno mi popustio stisak. Osmehnulo mi se nekako nestašno. „Neće ono nikud da pobegne, znate.“

Klimnula sam glavom i opustila prste znajući da maestru ne bih nikako mogla da objasnim da je za mene svaki časak s violinom bio ukradeni trenutak.

Odmaknuo se i pokazao mi da ponovo odsviram razloženi akord. Ovog puta je gudalo po žicama klizilo daleko lakše, usled čega je zvuk bio jasniji i zvonkiji, a intonacija tačna. Osmehnula sam mu se da mu dam do znanja da čujem razliku.

Kad smo završili s razloženim akordima, zatražio mi je da ponovo sviram pesmu koju sam mu izvela pre dve večeri. „Voleo bih da čujem kako je ponovo svirate, sinjorina, ako nemate ništa protiv“, kazao je. „Koliko god se sećate.“

Poslušala sam, stavila gudalo na žice i zasvirala pesmu. Načas sam zatvorila oči osetivši kako muzika ispunjava prostor oko mene i kako mi laka poput perja dodiruje kožu.

Nisam stigla ni do sredine pesme kad me je prekinuo ponovo mi nežno spustivši ruku na rame kako bi mi privukao pažnju. Kad sam otvorila oči, stajao je blizu mene. „Ispravite zglob“, rekao je. Prstima je obuhvatio tanane kosti mog levog ručnog zgloba i blago mi pritisnuo nadlanicu, koja je bila savijena pod uglom. „Mora biti sasvim ravan da biste valjano držali instrument, a onda je i prstomet lakši.“

Ovog puta mi se od jednostavnog dodira njegove ruke na mom zglobu vrelo rumenilo razlilo od obraza do grudi. Kad sam toga postala svesna, od sramote sam nesumnjivo još samo više pocrvenela.

Dio mio, ljutila sam se na sebe, *on je sveštenik. Priberi se, Adrijana.*

„Znate li“, govorio je dok sam nastojala da se priberem, „da vam je, dok ste svirali skale i razložene akorde, zglob bio savršeno ravan i držanje ispravno? Ali čim ste zasvirali ovu pesmu, držanje vam se promenilo.“

„Ah“, odvrtila sam. „Nisam znala, ne.“

Osmehnuo se i odmaknuo. „Tako sam i mislio. Inače to ne biste radili, zar ne? Ali mislim da kad svirate nešto što je... formalnije i ima strožu strukturu kao što su, recimo, skale, držite se kruće, s više kontrole. A kad svirate melodiju, nastojite da odsvirate samu muziku, a ne tek puke note. Pokušavate da dokučite emociju tog dela, njegovu poruku, a pritom dopuštate da vam tehnika oslabi.“

Ugrizla sam se za usnu, ojađena svojom greškom, ali sam se osećala i ogoljeno i nezaštićeno. Kako je uspeo da sve to zaključí iz svega nekoliko taktova melodije? „Izvinjavam se. Moraću se potruditi da to ispravim ubuduće.“

„Ne, ne“, usprotivio se žurno maestro. „Pogrešno ste me razumeli. Kod violiniste, kod istinskog muzičara, traži se upravo to. Ja vas mogu naučiti najboljoj, nezamislivo besprekornoj tehnici, ali vas ne mogu naučiti emocijama. Ako sami niste u stanju da dosegnete emociju muzike, ja ništa ne mogu da učinim. Upravo to razdvaja istinske muzičare, prave umetnike od pukih... instrumentalista.“ Dok je govorio, bleđa koža mu se blago zarumenela i bilo je jasno kojoj vrsti pripada i sam Vivaldi.

Čula sam kako mi reči naviru pre no što sam ih mogla zaustaviti. „Hoćete li da mi odsvirate nešto?“

Usne su mu se blago razdvojile od iznenađenja dok me je ćutke posmatrao.

Promucala sam: „Samo zato što, kao što sam vam rekla, svi pričaju da ste najbolji violinista u Veneciji, a ja nikad nisam čula kako svirate i ja...“ Zaćutala sam, ne mogavši da mu kažem ono što sam zaista želela da izustim: *Želim lično da čujem jeste li zaista baš onakvi kao što pričaju da jeste, jeste li zaista toliko vešti, toliko sjajni. Želim da znam govorimo li oboje istim jezikom jer mislim da je tako.*

Iznenađenje mu je nestalo s lica i kratko klimnuvši glavom otišao je u drugi kraj prostorije i izvadio svoju violinu iz kutije na pisaćem stolu. Namestio je violinu, podigao gudačo i zasvirao.

Oh, kakva se muzika izlila iz violine Ridokosog Sveštenika. Iako je svirao samo on, činilo se da muzika nadire, narasta i ispunjava celu sobu dok nije zvućala kao da svira ćitav orkestar, a ne samo jedan ćovek. Komad koji je svirao

bio je i brz i živahan, ali je u njemu bilo i strasti i očaja. Uprkos upečatljivoj brzini muzike, svirao ju je lako, pa je zvuk bio bogat i pun.

A kakav je to bio zvuk. Činilo se da je nemoguće da je obična violina, koju svira naizgled običan čovek, sposobna da zapeva toliko lepo. Pomislila sam da bi, kad bi čovek bio u stanju da *čuje* čisto zlato, ono zvučalo upravo ovako.

Podsetilo me je to na priču o Orfeju i na to kako je njegova muzika bila u stanju da i samo stenje i drveće natera da zaigraju. Uvek sam smatrala da je to glupava priča, ali čuvši kako svira Vivaldi, verovala sam, makar načas, da je takvo nešto sasvim moguće.

Ne znam koliko dugo je svirao; činilo se da svira oduvek, da se veličanstvena melodija ponavlja nanovo i iznova, bez kraja. Srce mi je, činilo se, ubrzano radilo, kako bi kucalo u ritmu s muzikom.

No kad je odsvirao poslednje tonove i podigao gudalo sa žica, osećala sam da to nije trajalo ni približno dovoljno i da sam mogla slušati kako svira čitavu večnost.

Čim je prestao, ponovo je pažnju usmerio na mene. Čutke sam zurila u njega. I mada sam strahovala da će pogrešno protumačiti moje ponašanje, nisam mogla izustiti reči koje bi tačno opisale šta osećam.

Najzad je progovorio ne mogavši više da podnese tišinu. „Dakle?“, upitao je glasom koji je muklo odzvanjao među zidovima. „Ispunjavam li vaša očekivanja?“

Glas mi je zazvučao kao škripa. „Šta je *to* bilo?“

Telo mu se ukočilo jer je pogrešno shvatio moje reči. „To je deo jedne moje kompozicije.“

„Bilo je veličanstveno“, provalilo je iz mene. „Mislim da nikad nisam čula ništa lepše.“

Opuštajući se, tiho se nasmejavao vraćajući violinu u kutiju. „Činite mi preveliku čast, sinjorina.“

„Istina je!“, navaljivala sam. „Sigurno i sami znate i ne moram ja da vam kažem da je to...“

„Dobro“, prekinuo me je smešeći se. „Prihvatiću vašu pohvalu ako zahtevate. Istini za volju, taj komad je i meni veoma drag.“

Zavrtela sam glavom. „Osećam da ne zaslužujem da učim od vas.“

„Besmislica“, rekao je sada oštro. „Dopalo vam se ono što ste upravo čuli, zar ne? Ne bi se dopalo svima, kao što znam iz iskustva.“ Pogledao me je u oči. „Vi razumete, rekao bih.“

Na te reči sam osetila čudnu i neprijatnu navalu vreline. „Da“, odvratila sam. „Mislim da bih mogla razumeti. I da hoću.“

Netremice smo se gledali načas predugo, a onda je skrenuo pogled i glavom pokazao na moju pozajmljenu violinu. „Da vidimo možete li onu melodiju odsvirati ponovo, ali ovog puta pazite da vam zglob bude ravan“, rekao je. „Emocija možda i jeste ključni vid muzike, ali je umeće u tome da se to spoji sa savršenom tehnikom.“

Ponovo sam uzela violinu. „Dobro“, rekla sam. „Pokušaću opet.“

To što sam ponovo svirala violinu zapalilo je trajni žar koji sam nosila u sebi, koji je goreo tiho i istrajno tik ispod moje grudne kosti. Pre no što sam otišla iz kuće maestra Vivaldija, dogovorili smo se da ponovo dođem za tri dana, u podne, ali sam znala da moji česti dolasci i odlasci neće dugo ostati neprimećeni. Iskušavala sam sudbinu, ali se nisam mogla zaustaviti. Neprestano sam mislila na to; ma šta drugo da

sam radila, u glavi sam sve vreme muzicirala. Prasak boja počeo je bujati u neprekidnom sivilu koje je godinama vladalo mojim svetom.

No ono što me je najviše progonilo tih nekoliko dana nakon mog prvog časa bila je muzika koju je svirao Vivaldi. Slušala sam je nanovo i iznova u mislima kao da je nisam mogla zaboraviti čak i da sam htela, i počela sam osećati da muzika menja nešto u meni, premda nisam znala šta.

TREĆE POGLAVLJE

Appassionata

„Brže, sinjorina Adrijana! Morate to svirati brže!“, povikao je Vivaldi drugi put, zbog čega sam stala usred komada koji sam svirala.

„Još se upoznajem s komadom“, bunila sam se. „Ovo je, na kraju krajeva, tek treći put da ga sviram.“

Vivaldi je vrteo glavom još i pre no što sam završila rečenicu. „Previše razmišljate o tome“, rekao mi je. „Sasvim ste sposobni da ovo odsvirate bez upoznavanja s delom. Ne dozvolite da vam um ometa ono što vam rade ruke, naprosto odsvirajte to.“ Pokazao je na gudalo koje mi je visilo u desnoj ruci. „Pokušajte ponovo.“

Položila sam gudalo na žice, duboko udahnula i načas zatvorila oči. *Ne dozvolite da vam um ometa ono što vam rade ruke.* Mislila sam da znam šta je maestro hteo da kaže; no znati i uraditi nije isto.

Otvorila sam oči i usredsredila se na note pred sobom, pa počela da sviram. Pokušavala sam da upijem note ispisane na stranici i pošaljem ih pravo u jagodice prstiju, dozvoljavajući im da mi kroz um prođu samo načas. Začudo, to je uspelo, nekako; a kad sam stigla do mesta gde me je Vivaldi

prekinuo svega nekoliko trenutaka ranije, gde je tražio da sviram brže, čula sam kako se muzika rasipa iz moje violine savršenom brzinom, dovoljno brzo ali ne i prebrzo. Osmehnula sam se lako nastavljajući. Odatle sam do kraja svirala bez prekida i poslednju notu odsvirala možda pola dobe duže uživajući u njoj. Kad sam najzad podigla pogled, videla sam kako me maestro Vivaldi gleda očiju sjajnih od odobravanja.

„Vidite?“, kazao je. „Rekao sam vam da možete. Jednostavno je.“

Osmehnula sam se na njegovu pohvalu, a onda, pomalo s oklevanjem, upitala: „Jeste li vi ovo komponovali?“

„Jesam.“

„Lepo je“, kazala sam nadajući se da može da čuje iskrenost u mom glasu.

„Još je lepše kad ga vi odsvirate“, uzvratilo je.

Ona ista čudna, prijatna toplina kao i ranije buknula je u meni, najpre negde u mojoj utrobi, a zatim se prikrala do mog lica. Svesna da me gleda, prisilila sam se da pognem glavu ne bih li se pribrala.

Kad sam opet podigla pogled, već se okrenuo i prebirao po gomili papira.

„Imam još nešto za vas“, rekao je, meni leđima okrenut. Uspravio se držeći u ruci drugi svežanj papira i namrštitio se. „No i dalje vam zglob nije savršeno ravan kad svirate“, rekao je, sada nešto strožim glasom. „Imamo još malo vremena. Da vidimo možemo li to popraviti jednom zauvek. Tako ćete svaku notu odsvirati mnogo lakše.“

Blago sam zavrtela glavom, kao da želim da razbistrim misli, i opet namestila violinu čekajući da mi kaže kad da počnem.

Kući sam tog popodneva opet stigla bezbedno, neprimećena. Ali baš kad sam se smestila na sedište pored prozora u svojim odajama sa zbirkom Petrarkinih soneta, jedna služavka se pojavila na mojim vratima i rekla mi kako je otac tražio da večeram s njim.

Moj otac je uglavnom bio zauzet svojim poslovima i stoga sam u poslednje vreme – na moje veliko zadovoljstvo – bila prepuštena sama sebi. Znala sam, međutim, da će ga sve sluge obavешtavati o svemu što radim. Događalo se to i ranije – bilo mi je otprilike četrnaest godina kad sam u suton jedne karnevalske noći krišom napustila *palazzo* da gledam svečare i sanjarim kako ću im se pridružiti. Nisam otišla daleko; čak sam se u kuću vratila a da me niko nije video. No pola sata kasnije otac mi je banuo u sobu, održao mi žestoku lekciju i ošamario me. Nikad nisam saznala ko mu je od slugu rekao, ali otada sam znala da im ne mogu verovati.

Dok me je moja sluškinja Menegina te večeri oblačila u haljinu prikladnu za večeru, nakratko sam pomislila da je ovaj neočekivani poziv značio da je otac doznao za moje tajne izlaske. No znala sam da nije tako. Da je otkrio moju neposlušnost, izgrdio bi me u napadu neobuzdanog gneva od kojeg bi se zidovi tresli. Zadrhtala sam i pri samoj pomisli na to.

Već je sedeo kad sam ušla u trpezariju. „Adrijana“, rekao je svojim dubokim glasom zvanično mi klimnuvši glavom.

„Oče“, odvratila sam i opet začutala.

Sluge su iznele supu, a jedan mi je sipao čašu nekog od onih krepkih belih vina što se proizvode na kopnu u oblasti Veneto.

Gotovo sam do kraja pojela supu – slanu s belom ribom – kad je moj otac najzad ponovo progovorio. „Imam neke novosti za tebe“, rekao je. „Prekosutra odlazim da tvom bratu pomognem u nekim poslovima u Firenci.“

Moj stariji brat Klaudio se pre nekoliko godina preselio u Firencu da bi tamo vodio poslove porodice D'Amato. Kao glavni čovek preduzeća, otac je povremeno putovao tamo kako bi se uverio da sve teče kako treba.

„U mom odsustvu“, nastavio je dok su sluge uklanjale tanjire za supu, „tvoja tetka Đana će biti ovde s tobom. Očekujemo je da stigne sutra.“

„A koliko ćeš ostati na putu?“, upitala sam.

„Nameravam da tamo provedem leto“, rekao je dok su sluge unosile naredno jelo.

Prisilila sam se da potisnem osmeh. Očev odlazak mi je pružao upravo onu slobodu potrebnu da nastavim svoje časove. Ako i primete išta dok je odsutan – a Fortuna, ta najčudljivija od svih boginja, bude mi naklonjena – sluge će na to zaboraviti do njegovog povratka.

Otac je uzeo zalogaj piletine, žvakao ga i odmeravao me. Progutao je. „A kad se vratim, usredsrediću se na to da ti nađem muža.“

Želudac mi je skočio kao kad se čovek oklizne i jedva uspe da ne padne u kanal. Znala sam da će se ovo uskoro desiti – pre nekoliko meseci otac mi je otpustio učitelja i prekinuo svakodnevne časove rekavši da mi je osamnaest godina i da sam naučila sve što priliči ženi i više nego dovoljno da budem supruga jednog plemića i vodim njegovo domaćinstvo. Ali kad sam ih čula glasno izgovorene, te reči više nisu odražavale samo puku pomisao u mojoj glavi.

Otac se tiho nasmejao. „Ovo ti sigurno ne može predstavljati iznenađenje, Adrijana. Vreme je da imaš muža a s obzirom na položaj naše porodice i tvoj miraz, moći ćemo da ti izaberemo muža među najboljim ženicama u Veneciji.“

Rekao je „mi“, ali me to nije zavaralo. Kad nisam odgovorila, kazao je: „Imaš ostatak leta da se navikneš na tu zamisao.“

Očekujem da se u braku pokažeš dobro, Adrijana, i da svojoj porodici služiš na čast. To je ženina dužnost“, dodao je s nagoveštajem upozorenja u glasu.

Pognula sam glavu i klimnula nad tanjirom, a hrana me najednom više uopšte nije privlačila. „Da, oče“, rekla sam tiho. Ništa drugo nije ni moglo da se kaže.

ČETVRTO POGLAVLJE

Krst koji nosim

„Prekinite, sinjorina Adrijana. Prekinite načas.“

Toliko sam se udubila u raspetljavanje jednog naizgled vrlo složenog odeljka da nisam odmah shvatila maestrove reči. Tek kad me je blago dodirnuo po ramenu, osetila sam kako se naglo ponovo vraćam u pretrpanu dnevnu sobu nje-gove kuće.

„Izvinjavam se, maestro“, rekla sam, zbunjena i dezori-jentisana, ne shvatajući odmah da mi ruku na ramenu drži duže nego što je neophodno. „Mislila sam samo... to jest, izgleda da ne mogu...“

Odmahnuo je rukom na moje izvinjenje. „Izgleda da danas niste raspoloženi kao inače, sinjorina Adrijana, ako smem da kažem tako. Šta nije u redu?“

Zaustila sam da odgovorim, da mu kažem da sam sasvim dobro, da je sve u redu, da sam samo umorna ili da je tome razlog vrućina – jer je tog dana bilo neuobičajeno toplo. No umesto toga: „To je zbog mog oca“, izletelo mi je. „Upravo je otišao u Firencu, gde će zbog posla provesti leto, ali kad se vrati, namerava da mi nađe muža.“ Oborila sam oči da izbegnem prodorni pogled Riđokosog Sveštenika. „Izvinite“,

rekla sam. „Ne znam zašto sam vam to rekla. Vas sigurno ne zanimaju takve nevažne stvari. Treba da...“

Vivaldi je odmahnuo glavom. „Naprotiv. To nije nevažno i zanima me. Ali moram priznati da ne razumem sasvim. Mislio sam da mlade dame obično žele da se dobro udaju ako mogu?“

Proučavala sam ga u neverici, ali u njegovom pogledu nisam videla ništa do iskrenost. „Pretpostavljam da je to zato što ne želim brak s onakvim muškarcem kakvog će mi izabrati otac“, kazala sam. „Ne mari baš mnogo za moju sreću, vidite...“ Začutila sam ne mogavši da osamnaestogodišnje strepnje i nepoverenje pretočim u reči.

Vivaldi nije rekao ništa. Zatim je pokazao na moju violinu. „Odložite je zasad“, rekao mi je. Okrenuo se i izašao na vrata u stražnjem delu prostorije, odakle se trenutak kasnije vratio donoseći bocu vina i dve čaše. „Muzika služi da izleči sve boljke, ali ni malo vina nikad neće štetiti, zar ne?“

Osmehnula sam se prihvatajući čašu s vinom. Čim sam ga okusila, znala sam da je jeftinije od onih na koje sam navikla, ali mi je prijalo uprkos tome. Bilo je slatko i umirujuće.

Sela sam u pohabanu fotelju pored ognjišta, a on se smestio u drugu, koju je okrenuo ka meni. „Kažite mi, sinjorina Adrijana“, rekao je, „kako biste živeli, da možete? Da ne morate da se udate?“

Bilo je to pitanje koje se niko drugi ne bi usudio da postavi; pitanje koje sam se jedva usuđivala da postavim i sama sebi. No smesta sam odgovorila. „Svirala bih. To je jedino što volim u životu, ali sam toliko dugo bila odvojena od toga. Ali čak i kad bi mi otac dopustio“ – Vivaldi je ljubopitljivo nabrao čelo – „niko ne traži sviračice, već samo pevačice u operi.“ Zastala sam i otpila gutljaj vina. „I znam da se moram udati jednog dana, ali želim da moj muž bude neko

koga volim, koga sama odaberem...“ Zaćutala sam i ponovo pogledala u maestra, pa u svoju ćašu. „Veoma ste ljubazni što me slušate“, rekla sam. „Ali ne Źelim da vas opterećujem svojim nevoljama niti oćekujem da razumete brige i Źelje luckaste mlade Źene.“

„Bojim se da vam ponovo moram protivurećiti, sinjorina“, odgovorio je, a u rećima mu se naslućivao trag emocije. „Govorite o muzici. Ko je bolje razume od mene? Źtaviše“, dodao je skoro nerado, „i ja znam šta znaći kad vam je odbran put koji nije ono što ste Źeleli.“

Podigla sam pogled, iznenaćena.

„Ja sam najstariji sin u porodici koja nikad nije bila naroćito dobrostojeća“, nastavio je. „I moji roditelji su tako odlućili da su mi za napredak u svetu najbolji izgledi u Crkvi.“ Otpio je još jedan gutljaj zureći u taćku na zidu iza mene kao da vidi ljude, mesta i dogaćaje iz prošlosti. „Imao sam petnaest godina kad sam primljen u niŹe redove sveštenstva. Šta sam mogao da ućinim? Bio sam premlad da bih znao šta Źelim. Nisam znao ni deset godina kasnije, kad sam rukopoloŹen, a i da jesam, tada je već bilo prekasno. Ćak i da sam znao ono što sada znam.“ Zavrteo je glavom uzdišući.

Oćarana ovom stranom njegove lićnosti za koju nisam ni znala da postoji, jedva sam bila u stanju da progovorim. „A šta je to što sada znate?“, upitala sam tiho.

Oći su mu naglo našle put do mog lica; bio je bezmalo iznenaćen, kao da je zaboravio da sam tu. „Uopšte nisam za sveštenika“, rekao je suvo. „Potpuno sam pogrešan ćovek za takvo nešto. Moje strasti, bojim se, nisu ogranićene samo na sluŹenje našem Nebeskom Ocu.“ Osmehnulo se i pogledao u stranu. „Ćudno“, rekao je više sebi nego meni.

„Šta je ćudno?“, upitala sam.

Pogledi su nam se opet sreli; u njegovim očima videla se neobična ljubopitljivost. „Ne verujem da sam to ikad ikom rekao“, kazao je. „Samo sebi, bezbroj puta, nanovo i iznova.“

Ostala sam nepomična na svom mestu, ćutala, ne znajući kako da odgovorim. *Zašto meni?*, poželeva sam da pitam. *Zašto od svih ljudi baš meni?*

„Ipak“, dodao je narušavajući već podužu tišinu, „biti svešteno lice ima i svoje prednosti. Da nisam sveštenik, nikad ne bih mogao da predajem u *Pijeti* niti da pišem muziku za njih.“ Nasmejao se. „Ma koliko da je to trajalo.“ Zabacio je glavu i iskapio ostatak vina iz čaše. „Barem ne moram da držim misu“, rekao je. „Grudobolja“, objasnio je u odgovor na moj upitni pogled. „Nevolje s disanjem su me uveliko morale kao dečaka, ali izgleda da se to samo od sebe sredilo kako sam odrastao. Ništa ozbiljno. Zgodan izgovor“, dodao je uz osmeh, „mada mislim da se biskup radovao što me se rešio jer sam stekao upornu naviku da napuštam oltar za vreme mise ako bi mi sinula zamisao za neku novu kompoziciju.“

Glasno sam se na to nasmejala.

Primitivši da je i meni čaša prazna, ponovo je vino ćutke sipao najpre meni, a onda i sebi. Podigao je čašu. „Za nas, sinjorina Adrijana. Možda će nas činjenica da već znamo šta nam nedostaje u životu makar sprečiti da godine provedemo pitajući se šta nam nedostaje.“

Smešeći se, ovlaš sam svojom čašom dodirnula njegovu.

„Ali još nešto, maestro“, kazala sam nakon što smo nazdravili. „Dosta s tim sinjorina. Morate me zvati Adrijana.“

Klimnuo je glavom. „Plašim se ipak da tu prisnost moram malo produbiti. Da li bilo toliko strašno ako bi mi rekla svoje prezime?“

Razmišljala sam o tome. Valjda sada već ne bi moglo nauditi.

„Samo da zadovoljim sopstvenu znatiželju“, dodao je.

„D’Amato“, priznala sam najzad. „Adrijana d’Amato.“

Oči su mu se razrogačile. „Nije valjda“, prodahtao je. „Onda si ti tajanstvena kćerka koju Enriko d’Amato toliko brižljivo čuva.“

Pocrvenela sam. „Nisam znala da čitava Venecija zna za moje prilike“, rekla sam. „Ali da, jesam.“

Nestašno mi se nasmešio. „Nikad ne potcenjuj moć venecijanskih glasina, devojko moja.“

„Onda shvatate zašto je vaša diskrecija toliko važna“, rekla sam. „Niko – a naročito ne moj otac – ne sme znati da dolazim ovamo.“

Pomalo se uozbiljio. „Čuvaš li tako brižljivo sopstveni ugled ili njegov?“, upitao je hladno.

„Čuvam svoju kožu“, odvrtila sam. „I to mislim najdoslovnije što možete zamisliti. Otac mi je zabranio da učim muziku. Kad bi otkrio da ga nisam poslušala...“, glas mi je zadrhtao. „Ne bih se dobro provela.“

Vivaldi je uzdahnuo. „Oprosti mi, Adrijana. Naravno, čuvaću tvoju tajnu.“ Sedeli smo nekoliko trenutaka u tišini, a onda je opet progovorio. „Možda je najbolje da ispijemo vino i da završimo za danas.“

Složila sam se. Dok sam ispijala poslednje gutljaje vina, iznenadila sam se koliko mi je razotkrivanje svoje tajne – i ono što mi je zauzvrat poverio maestro – popravilo raspoloženje. Ubrzo potom sam otišla blistajući zbog načina na koji je izgovarao moje ime, *Adrijana*. Zvučalo je kao da izgovara naziv omiljene kompozicije.

PETO POGLAVLJE

Omadijana

Za vreme očevog odsustva u maestrovu kuću mogla sam da odlazim češće. Tetka Đana – starija sestra mog oca – ostala je pre nekoliko godina veoma bogata udovica nakon smrti svog mnogo starijeg muža. Nasledila je ogroman *palazzo* i imanje u Mantovi, a koliko sam znala, vreme je provodila lutajući po palati, nezadovoljna što živi tu umesto u pomodnoj Veneciji. Kao takva, jedva je na mene obraćala pažnju i radije vreme provodila sa svojim venecijanskim prijateljima na zabavama, u operi ili po prodavnicama kod Rijalta. Odista, toliko retko je i bivala u našoj palati da sam pomislila kako se otac nije morao ni truditi da je dovede.

Časovi su bili prava radost. Svakog dana sam osećala kako mi prsti ponovo stiču staru snagu i gipkost. Toliki su bili moje oduševljenje, posvećenost i – možda – talenat da sam uskoro bila u stanju da na prvi pogled, s lista odsviram svaku kompoziciju koju bi Vivaldi stavio preda me. Osećajući koliko brzo napredujem, međutim, maestro mi je počeo davati teža dela – često i sopstvene kompozicije kao i tuđe. Takođe me je počeo podučavati elementima komponovanja i teorije – kako se komponuje i kako treba komponovati.

„Vidi ovo“, rekao je dok smo jednog popodneva razgovarali o fraziranju. „Sva se muzika mora vratiti tamo gde je počela – u koren skale, zar ne?“ Uzeo je svoju violinu i brzo odsvirao C-dur, najpre uzlazno, pa silazno. „Uvek se vraća na početak. Ako bih počeo skalu, a onda stao na četvrtoj noti“, zastao je brzo odsviravši prve četiri note gde je naglo stao, „deluje nepotpuno i slušalac je nezadovoljan.“

Potvrдно sam klimnula glavom.

„Isto vredi i za muzičko delo, bilo da je posredi melodija ili harmonija. Ovo ovde, na primer“, guralom je pokazao na notni zapis, sonatu starog majstora Korelija, „ako odsviram ovako...“ Odsvirao je prve taktove sonate, pa se zaustavio na nasumičnom mestu iako je izveo uobičajeni *rallentando* pre no što je stao. „To jednostavno nije dobro jer se nije završilo toničnim akordom. Čak i oni koji ne razumeju muziku osetili bi da je ovo pogrešno i nekako nedovršeno. I slušalac je ponovo nezadovoljan.“

„Da, uistinu“, odgovorila sam. Iako je usporio kad je stigao do tačke gde je prekinuo, i dalje to nije delovalo kao kraj. To me je gotovo fizički izbacilo iz ravnoteže, što je osećaj sličan onome kad posegnete za stolicom da se pridržite samo da biste otkrili da je stolica mnogo dalje nego što ste mislili.

Osmehnuo se, zadovoljan što ga shvatam. „Ovo su pravila kojih se muzika mora pridržavati čak i kad ih niste svesni. Bez takvih pravila nastao bi haos, a u haosu se malo šta može izraziti. Zato pažljivije moraš razmišljati prema kojim notama se muzika kreće kako bi melodiju mogla smislenije frazirati.“

Stoga sam leto velikim delom provela u maestrovoj kući svirajući, slušajući i učeći od učitelja kome, znala sam, nije bilo premca. Vivaldi me je uvek s radošću dočekivao, slušao kako sviram, davao mi nove muzičke komade. Mislila sam da bih, kad bih čitav život ovako provela – živeći, naizgled,

uvek u pesmi – bila savršeno, potpuno zadovoljna, čak srećna, i nikad ne bih tražila ništa više.

Jednog dana početkom septembra u kuću Riđokosog Sveštenika stigla sam u setnom stanju – moj otac je trebalo da se vrati u narednih dan-dva. I gotovo kao da je znao da ću biti neraspoložena, Vivaldi je smislio nešto malo drugačije.

„Uđi, uđi“, rekao je kad sam otvorila vrata. „Čekao sam te. Treba mi tvoja pomoć.“

Nabrala sam čelo. „Moja pomoć?“

Klimnuo je glavom. „Ovamo.“ Pokazao je na dva muzička stalka koja je postavio jedan pored drugog.

Prišla sam bliže i pogledala note na njima. Bio je to spori stav, *Largo*, za dve solo violine.

Vivaldi je stao pored mene, a kad sam se okrenula ka njemu, videla sam da mu je violina već u rukama. „To je nešto na čemu radim“, objasnio je. „Koncert za dve violine u a-molu, kao što vidiš. Već neko vreme u mislima čujem ovaj stav, ali moram da ga čujem naglas dok obe violine sviraju zajedno.“ Nasmešio se. „Moraćemo, međutim, da zamišljamo orkestar.“

„Jeste li sigurni da želite da ja ovo sviram?“ upitala sam u neverici. „Nisam sigurna hoću li...“

Prekinuo me je žestoko odmahujući glavom. „Ne smeš sumnjati u sebe, Adrijana“, kazao je. „I više si nego sposobna da ovo odsviraš.“ Zastao je. „*Potrebno* mi je da to odsviraš.“

Nisam pojma imala šta da kažem. Oklevala sam načas pre no što sam iz kutije izvadila violinu i gudalo i namestila instrument. Zauzela sam svoje mesto, pogledala maestra, čekala na njegov znak da počnem. Dao mi je znak jednim žustrim pokretom glave, pa smo uvod – jednostavni